

УДК 631.164.23:631.11(477.53)

**ІНВЕСТИЦІЙНА ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛТАВСЬКОГО
РЕГІОНУ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Коваленко М.В., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто особливості сучасної інвестиційної забезпеченості сільськогосподарських підприємств Полтавського регіону. Встановлено, що інвестиції сільськогосподарських товаровиробників направляються, переважно, на розвиток рослинництва. Тваринництво області недоотримує коштів внаслідок збитковості цієї галузі. Визначено, що збільшення розмірів виробничих засобів здійснюється за рахунок додаткових інвестиційних вкладень, направлених на розширення виробничого потенціалу сільськогосподарського виробництва. Обґрунтована доцільність запровадження доступного кредитування, бюджетних програм сприяння довгостроковому банківському кредитуванню, державних гарантій та податкових стимулів для інвесторів.

The article deals with the features of modern investment security agricultural enterprises of Poltava region. It was established that agricultural commodity investments are directed mainly at developing crop. Animal region loses money as a result of loss of this industry. It was determined that increasing the size of production facilities at the expense of additional investments aimed at expanding the productive capacity of agricultural production. The introducing affordable loans, budget support programs long-term bank lending, government guarantees and tax incentives for investors is justified.

Постановка проблеми. Зростання ролі регіонального чинника призводить до формування такого механізму управління локальними інвестиційними процесами, за допомогою якого сільськогосподарські підприємства регіону могли б формувати інвестиції для вирішення основних соціально-економічних проблем. У зв'язку з цим питання інвестиційної

забезпеченості сільськогосподарських підприємств регіону в умовах обмежених фінансових ресурсів мають особливу актуальність і значимість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку аграрного сектора України та його інвестиційного забезпечення присвячені праці таких видатних українських учених-економістів, як П.Т. Саблук, В.Я. Амбросов, В.П. Горьовий, В.Г. Андрійчук, П.І. Гайдучкий, І.І. Вініченко, О.Е. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, М.П. Денисенко, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік та ін. Останнім часом зростає кількість публікацій з досліджуваної тематики, однак кризовий стан сільськогосподарських підприємств та незначні обсяги інвестиційних надходжень в аграрний сектор вказують на те, що розв'язанню цих питань приділено недостатньо уваги.

Постановка завдання. Необхідною умовою вирішення проблеми сталого і ефективного розвитку аграрного сектора регіону є зміцнення інвестиційних позицій сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільськогосподарського виробництва на регіональному рівні повинен враховувати природно-економічні умови, соціальний стан, особливості формування аграрного ринку. Аграрний сектор є водночас виробником готової продукції і постачальником сировини для переробних підприємств, чим сприяє зростанню продовольчого потенціалу регіону. Регіони країни, знаходячись в загальній системі української соціально-економічної політики не функціонують ізольовано. Проте, в кожного з них є свої особливості, які необхідно враховувати при формуванні економічних важелів впливу на створення умов розширеного розвитку галузі і сталого забезпечення населення продовольством.

Полтавщина належить до тих областей, які стали ядром формування агропромислового потенціалу України. Основу аграрно-промислового комплексу Полтавської області складає сільське господарство, яке характеризується розвинутим виробництвом зернових та зернобобових, картоплі, технічних культур, м'яса свиней.

Сільське господарство Полтавщини – одна з провідних сфер економіки регіону, на яку припадає 19,8 % зайнятих і більше 6477 млн. грн (14,2 %) валового регіонального продукту. Особливість сільського господарства регіону відзначається тим, що більше 60 % його валової продукції, зокрема понад 70 % продукції тваринництва, припадає на особисті підсобні господарства населення. Все це обумовлює низьку товарність м'яса, молока, овочів, картоплі та іншої продукції.

Парадигма стійкого зростання економіки означає не тільки припинення спаду виробництва і подолання кризових явищ, а й вихід господарського комплексу регіону на режим стабільного соціально-економічного розвитку, який може бути забезпечений тільки шляхом підвищення конкурентоздатності регіонального агропромислово-виробничого комплексу, що передбачає розвиток ефективного виробництва, створення умов, мотивів і стимулів для розширення інвестиційної діяльності – головного завдання структурної перебудови, орієнтованої на власний потенціал.

Зростання ролі регіонального чинника призводить до формування такого механізму управління локальними інвестиційними процесами, за допомогою якого регіон міг би концентрувати на своїй території інвестиції для вирішення основних соціально-економічних проблем. У зв'язку з цим питання формування, оцінки і використання інвестиційних ресурсів регіону мають особливу актуальність і значимість.

Аналіз інвестування аграрного сектора регіону показав, що за 2013 р. сільськогосподарськими підприємствами Полтавщини за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 1852658 тис. грн (19,4 %) капітальних інвестицій, що на 17,3 % більше, порівняно з 2012 р.

Інвестиції сільськогосподарських товаровиробників направляються, переважно, на розвиток рослинництва і тваринництва, хоча в реальній дійсності тваринництво області катастрофічно недоотримує коштів внаслідок збитковості цієї галузі, що триває уже декілька років (табл. 1, табл. 2).

Таблиця 1

**Вартість валової продукції сільського господарства
сільськогосподарських підприємств Полтавського регіону, 2005-2013 рр.**

Показники	Роки								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Продукція сільського господарства – всього, млн. грн	5504,5	5761,8	6278,4	7890,4	7513,1	6564,4	9493,3	8265,6	10499,9
Продукція рослинництва, млн. грн	4406,4	4523,3	5027,4	6603,2	6081,9	5075,5	7951,7	6383,6	8326,6
Продукція тваринництва, млн. грн	1098,1	1238,5	1251,0	1287,2	1431,2	1488,9	1541,6	1882,0	2173,3

За інформаційними даними маємо, що, у 2000 р. вартість валової продукції рослинництва регіону перевищує вартість продукції тваринництва удвічі (2605,1 млн. грн – рослинництво, 1094,1 млн. грн – тваринництво). Починаючи з 2005 р. розрив стає більш відчутним. Так, протягом 2005-2013 рр. вартість продукції рослинництва у 4-7 разів перевищує вартість продукції тваринництва (табл. 1).

Таблиця 2

**Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах
Полтавського регіону, 2005-2013 рр.**

Показники	Роки								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Продукція сільського господарства, %	5,6	-0,4	28,7	11,3	15,5	21,7	27,6	16,1	8,3
Продукція рослинництва, %	5,8	7,0	46,9	17,9	19,4	28,0	34,7	18,7	9,0
Продукція тваринництва, %	5,1	-14,5	-4,3	-4,6	4,7	5,4	6,5	4,8	5,9

Початок ХХІ століття ознаменувався для галузі тваринництва періодом збитковості, що тривав 8 років. Починаючи з 2009 р. (табл. 2) галузь тваринництва стає прибутковою, однак, рівень її рентабельності є незначним (5,9 % у 2013 р.). Слід відмітити, що рентабельність продукції рослинництва у 2013 р. зменшилась майже вдвічі проти рівня 2012 р.

Маємо ситуацію замкнутого кола – у тваринництво не хочуть вкладати кошти через його збитковість, але без відчутної фінансової підтримки ця галузь не буде розвиватись і, як наслідок, не отримає прибутків.

Так, за даними Головного управління статистики у Полтавській області, впродовж останніх 10 років тваринництво отримує близько 8 % коштів від загального обсягу інвестицій у сільське господарство.

На галузь рослинництва припадає 85-95 % від загальної суми інвестицій у сільське господарство. В області успішно впроваджуються близько 20 інвестиційних проектів, направлених на розвиток даної галузі.

Депресивний розвиток тваринництва на сучасному етапі підтверджує і стан інвестування у фермерських господарствах, які становлять близько 70 % діючих господарюючих суб'єктів у сільському господарстві (табл. 3).

Таблиця 3

**Інвестиції в сільське господарство фермерських господарств
Полтавської області, 2005-2012 рр.**

Показники	Роки					2013 р. у % до 2009 р.	2013 р. у % до 2012 р.
	2009	2010	2011	2012	2013		
Інвестиції в сільське господарство – всього, тис. грн	47745	58875	62112	65185	67683	141,8	103,8
у т.ч. інвестиції у рослинництво, тис. грн	46222	57197	60298	63160	65856	142,5	104,3
Питома вага інвестицій у рослинництво в загальній сумі інвестицій у сільське господарство, %	96,8	97,1	97,1	96,9	97,3	х	х
інвестиції у тваринництво, тис. грн	1523	1678	1814	2025	1827	19,9	90,2
Питома вага інвестицій у тваринництво в загальній сумі інвестицій у сільське господарство, %	3,2	2,9	2,9	3,1	2,7	х	х

З даних табл. 3 видно, що протягом 2009-2013 рр. відбулося збільшення обсягів інвестицій у сільське господарство на 41,8 %. Аналіз свідчить, що близько 97 % інвестицій, направлених у сільське господарство, становлять інвестиції на розвиток галузі рослинництва.

Сучасний кризовий стан у галузі тваринництва викликаний наступними передумовами:

- в державі недостатньо сформований механізм дотаційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників з боку держави;
- значний дисбаланс цін на промислову та сільськогосподарську продукцію. За 2005-2011 рр. ціни на промислові товари зросли в середньому у 7,2 рази більше, ніж на сільськогосподарську продукцію [1];
- значна роль посередницьких структур, які скуповують тваринницьку продукцію за низькими цінами, а реалізують – за високими, що робить кінцеву продукцію важкодоступною для середньостатистичного споживача.

При всій важливості розвитку агропромислового виробництва як у великих сільськогосподарських підприємствах, так і в приватних господарствах, досягти його нарощення можливо шляхом розбудови сучасних підприємств із високим рівнем технології вирощування і годівлі худоби та відновлення роботи недіючих тваринницьких ферм, що дозволить збільшувати поголів'я худоби та обсяги виробництва тваринницької продукції [2].

Відомо, щоб побудувати потужний комплекс із виробництва тваринницької продукції та ввести його в експлуатацію потрібно 8-10 років, тоді як довгострокові кредити надаються лише на 5 років. Виникає ситуація, коли комплекс ще будується, продукція не виробляється, а кредити потрібно сплачувати. Тому в даний час у період економічного спаду виробництва потрібно на рівні держави вирішити питання надання довгострокових пільгових кредитів строком на 10 років.

В сільськогосподарських підприємствах області проводиться певна робота в цьому напрямі. На даний час у галузі тваринництва реалізується ряд інвестиційних проектів загальною вартістю більше 4 млрд. грн. Це реконструкція існуючих тваринницьких приміщень, будівництво нових комплексів доїльних залів, тощо.

Отже, інвестиційна забезпеченість аграрного сектора – основа продовольчої безпеки країни в цілому і кожного її регіону зокрема. Задачі ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва ставлять у необхідність пошук та залучення додаткових фінансових ресурсів на тривалий період. Спеціалістами Головного управління агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації була розрахована потреба в інвестиціях для ведення успішної господарської діяльності, зміцнення матеріально-технічної бази, ефективного розвитку рослинництва і тваринництва сільськогосподарських підприємств області на період 2010-2014 рр. (табл. 4).

Таблиця 4

**Потреба в інвестиціях сільськогосподарських підприємств
Полтавської області, 2010-2014 рр.**

Напрями використання коштів	Потреба в інвестиціях, млн. грн			Всього за 2010-2014 рр., млн. грн
	2010 р.	2012 р.	2014 р.	
Оновлення машинно-тракторного парку	337,7	372,5	418,8	1129,0
Оновлення зернозбиральної техніки	158,8	195,6	231,3	585,7
Придбання високорепродукційного насіння	85,0	120,0	100,0	305,0
Придбання мінеральних добрив	367,4	404,2	438,2	1209,8
Придбання засобів захисту рослин	223,6	234,0	251,6	709,2
Розвиток матеріальної бази сорто випробування	33,3	35,3	37,3	105,9
Розвиток матеріально-технічної бази селекції та первинного насінництва	36,7	38,2	40,0	114,9
Будівництво та реконструкція тваринницьких приміщень	302,7	187,2	267,2	757,1
Оновлення племінного стада	31,0	35,5	39,1	105,6
Всього потреба в інвестиціях по області	1576,2	1622,5	1823,5	5022,2

За їхніми розрахунками загальна потреба в інвестиціях по області у 2010 р. становитиме 1576,2 млн. грн, у 2012 – 1622,5 млн. грн, у 2014 р. – 1823,5 млн. грн.

Висновки. Збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції потребує розвитку матеріально-технічної бази галузі. Збільшення розмірів виробничих засобів здійснюється за рахунок додаткових інвестиційних вкладень, направлених на розширення виробничого потенціалу сільськогосподарського виробництва.

У зв'язку з обмеженістю інвестиційних ресурсів аграрних підприємств особливо важливого значення набуває стратегія формування пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності сільськогосподарських товаровиробників регіону. Фінансові вкладення сільськогосподарських підприємств спрямовуються, головним чином, на розширення сільськогосподарського виробництва, на реконструкцію та оновлення матеріально-технічної бази, на впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Не можна оминати увагою і кризовий стан у галузі тваринництва. З метою виходу із цього стану слід спрямувати галузь на інтенсивний шлях розвитку через збільшення дотаційної підтримки держави. Першочерговим завданням розвитку галузі на даний час є збереження поголів'я худоби та збільшення обсягів виробництва тваринницької продукції.

Список використаних джерел:

1. Іванюта В.Ф. Стан і проблеми виробництва продукції свинарства в Україні / В.Ф. Іванюта, Н.М. Бейдик // Агросвіт. – 2008. – № 10. – С. 25–27.
2. Програма розвитку сільського господарства Полтавської області на період 2010–2014 рр. / Головне управління агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації. – Полтава, 2010. – 41 с.
3. Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу : [кол. монографія] / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. – К. : ІАЕ УААН, 2000. – Т.1. – 732 с.
4. Сільське господарство області у 2012 році : [статистичний збірник] / За ред. О.А. Кравченко. – Полтава : Головне управління статистики у Полтавській області, 2013. – 266 с.

Рецензент – д.е.н., професор Макаренко П.М.